

Tieliikenteen uudistus ja rikosoikeus

Matti Tolvanen, OTT, professori

Poliisin liikenneturvallisuusseminaari 25.10.2017

Laillisuusperiaate

- Lailla säätämisen vaatimus
  - Säännöt lain tasolle
  - Pulmana lain tasolle nostamisessa on normien muuttamisen vaikeus
  - Rikosvastuun perusteena olevat keskeiset säännöt ainakin pitää olla lain tasolla
- Blankosäätelyn täsmentäminen
  - Viittaukset sääntöihin

Blankosääntelyn edellytykset

- 1) Rangaistavuuden perustan täytyy ilmetä eduskunnan säätämästä laista, johon on otettu selkeä ja nimenomainen norminantovallan delegointisäännös (ks. PL 80 §). Sen lisäksi blankorikossäännösten valtuutusketjujen pitää olla täsmälliset. 2) Käyttäytymisnormit eli rangaistavuuden edellytykset ilmaisevat aineelliset säännökset on kirjoitettava rikossäännöksiltä vaadittavalla tarkkuudella. 3) Käyttäytymisnormista täytyy ilmetä, että niiden rikkomisesta seuraa rangaistus. 4) Avoimen rikossäännöksen pitää sisältää jonkinlainen luonnehdinta kriminalisoitaviksi tarkoitetuista teoista.

Huolellisuusvelvollisuus

- Sääntely
  - Yleiset periaatteet
  - Liikennesäännöt
- Ennakoitavuus vs. luottamus
  - Ennakoitavuus korostaa riskien punnintaa
  - Lailla luodaan velvollisuuksia
  - Missä määrin pitää ennakoida toisen tienkäyttäjän liikennesääntöjen vastainen toiminta?
  - Periaatteellisesti merkittävä ajattelun muutos luottamuksesta ennakointiin soveltuu hyvin rikosoikeuden systematiikkaan
  - Normit ja valvonta yhdessä suojaavat tienkäyttäjien vastavuoroisia odotuksia siitä, että liikenteessä toimitaan sääntöjen mukaan, tässä on kyse yleisen tason luottamuksesta, johon vaarantamisvastuu perustuu

Syyllisyysperiaate

- Ankaran rangaistusvastuun kieltö johdettavissa perustuslaista
- Rikosvastuun alimpana rajana huolimattomuus eli tuottamus
- Lähtökohtana liberaali, demokraattinen ja moniarvoinen yhteiskunta
  - Sääntelyn ja erityisesti kriminalisointien minimointi
- Tämä koskee yhtä hyvin perinteistä rikosvastuuta kuin myös hallinnollista rikosvastuuta
- Rikosvastuun alan supistaminen
  - Pitääkö kaikesta liikennesääntelyn rikkomisesta rangaista? Tätä kysyttiin jo vuonna 1981 (professori Raimo Lahti)
  - Ylisääntely rikosoikeuden näkökulmasta kiistaton ongelma

Syyttömyysolettama ja itsekriminointisuoja

- Syyttömyysolettama ilmaistu ETL 4:2
  - Epäiltyä pitää kohdella syyttömänä lainvoimaiseen tuomioon saakka
  - Käännetty todistustaakka ei mahdollinen
  - Velvollisuus osoittaa se, ettei todennäköisesti ole rikettä tehnyt
    - Pulmallinen mutta ei mahdoton sääntely
    - Kompensointi ajokieltopuolella?
    - Koskee sekä rikesakkoa että mahdollista liikennevirhemaksua
- Itsekriminointisuoja ilmaistu ETL4:3
  - Oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen
  - Tämä oikeus on luovuttamaton
    - Koskee sekä rikesakkoa että mahdollista liikennevirhemaksua

Rangaistukset

- Systeemin valinta
  - Rikesakkojärjestelmä vai liikennevirhemaksu?
- Kiinteän sakon käyttöalan laajentaminen
  - Yhdenvertaisuusperiaate
  - Suhteellisuusperiaate
  - Kansainvälinen vertailu
  - Systeemin valinnasta riippumatta välttämätöntä
  - Sakottaminen ei saa olla toiskertaisen verotuksen muoto!
  - Sakko ei saa olla konfiskaatiota
  - Poliittisesti hankala kysymys
    - Kateusargumentit helposti mukaan

Automaation ongelmat

- Rikosoikeus perustuu henkilökohtaiseen vastuuseen
  - Tieliikenteessä kuljettajan/tienkäyttäjän vastuu
- Kuka vastaa automatisoidusta liikenteestä, jos jokin menee vikaan?
  - Ei vastuuseen asetettavaa kuljettajaa
  - Kuljettajattoman ja kuljettajan kuljettaman ajoneuvon yhteentörmäys?
    - Miten määritellään keskinäinen vastuu?
  - Valmistajan vastuu?
  - Järjestelmän ylläpitäjän vastuu?
  - Vastaako kukaan?

Automaation ongelmat

- Rikosvastuun tulevaisuus automatisoidussa liikenteessä
  - Rikosvastuun rakenne ei sovellu automatisoituun liikenteeseen
  - Onko rikosvastuulla mitään sijaa tulevaisuuden liikenteessä?
  - Osa teoista poistunee kokonaan rikosvastuun (ja ylipäätään sanktioinnin) piiristä
    - Rattijuopumus
    - Ylinopeus
    - Ajo-oikeudetta ajo
    - Tarvitaanko enää automaattistakaan valvontaa?
      - Ohjelmoitu ajoneuvo ei voi rikkoa nopeusrajoitusta eikä valvonta siihen vaikuta